

An ninh con người trong đại dịch Covid-19 và giải pháp đối với Việt Nam hiện nay

Lê Thị Thanh Hà*

Nhận ngày 7 tháng 1 năm 2022. Chấp nhận đăng ngày 15 tháng 3 năm 2022.

Tóm tắt: Con người vừa là mục tiêu, vừa là động lực của sự phát triển. Sự phát triển của xã hội loài người hàng ngàn đời nay của mọi quốc gia là sản phẩm của con người. Đồng thời, mục tiêu phát triển xã hội cũng vì mục đích cuối cùng là giải phóng con người, đem lại cho con người cuộc sống ấm no, tự do, hạnh phúc. Tuy nhiên, đại dịch Covid-19 đã và đang đe dọa an ninh con người trên toàn thế giới, trong đó có Việt Nam. Đợt dịch thứ tư ở Việt Nam cũng đã đang làm đảo lộn cuộc sống hàng ngày và gây bất an cho nhiều người dân. Bài viết này khái quát ảnh hưởng của dịch bệnh Covid-19 tới an ninh con người, trên cơ sở đó, gợi mở một số giải pháp nhằm giữ vững an ninh con người ở Việt Nam hiện nay.

Từ khóa: An ninh con người, đại dịch Covid-19, giải pháp.

Phân loại ngành: Xã hội học

Abstract: People are both the goal and the driving force of development. The development of human society for thousands of generations of all countries is the product of human beings. At the same time, the goal of social development is also for the ultimate goal of liberating people, giving people a prosperous, free and happy life. However, the Covid-19 pandemic has been threatening human security around the world, including Vietnam. The fourth outbreak in Vietnam has also been upsetting daily life and causing insecurity for many people. This article generalizes the impact of the Covid-19 pandemic on human security, and on that basis, suggests some solutions to maintain human security in Vietnam today.

Keywords: Human security, Covid-19 pandemic, solutions.

Subject classification: Sociology

* Viện Xã hội học và Phát triển, Học viện Chính trị Quốc gia Hồ Chí Minh.
Email: thanhhahcma@gmail.com

1. Đặt vấn đề

Khái niệm “an ninh con người” lần đầu tiên được nêu trong Báo cáo Phát triển con người của Liên Hợp Quốc (UNDP) năm 1994. Nội hàm khái niệm “an ninh con người” được hiểu là sự an toàn của con người trước các mối đe dọa như đói nghèo, bệnh tật, áp bức và con người cần được bảo vệ trước những biến động bất thường trong cuộc sống hàng ngày. Đồng thời, UNDP cũng đề xuất 7 nhân tố cấu thành an ninh con người gồm: an ninh kinh tế, an ninh lương thực, an ninh sức khỏe, an ninh môi trường, an ninh cá nhân, an ninh cộng đồng và an ninh chính trị. Theo cách hiểu này, dịch bệnh Covid-19 đang là mối đe dọa tới an ninh con người, bởi dịch bệnh này làm các quốc gia phải thực hiện giãn cách, tập trung các nguồn lực vào chữa bệnh, qua đó, chuỗi cung ứng hàng hóa bị đứt gãy, mất việc làm, giảm thu nhập, thiếu lương thực, sức khỏe, tinh thần của con người bị đe dọa nghiêm trọng, môi trường sống bị ô nhiễm, quyền cá nhân của con người bị xâm phạm, đói nghèo gia tăng và con người chưa được bảo vệ trước những tác động bất thường của đại dịch Covid-19.

Tính đến giữa tháng 10/2021, cả thế giới có hơn 240 triệu người nhiễm Covid-9 và gần 5 triệu người tử vong. Ấn Độ là quốc gia có số người nhiễm nhiều nhất, sau đó là Mỹ và Brazil. Việt Nam cũng có tới 857.639 người mắc, tại trên 58 tỉnh thành và có tới 21.043 ca tử vong, số ca mắc chủ yếu từ ngày 27/4/2021 đến nay (B. Loan, 2021). Tính chất của căn bệnh này cực kỳ nguy hiểm, khó lường, nó đang đe dọa tới an ninh con người trên tất cả các yếu tố cấu thành là: an ninh kinh tế, an ninh lương thực, an ninh sức khỏe, an ninh môi trường, an ninh cá nhân, an ninh cộng đồng và an ninh chính trị, gây nên nỗi lo lắng, bất an cho loài người, trong đó có người dân Việt Nam. Trong bài viết này, chúng tôi tập trung khái quát ảnh hưởng của đại dịch Covid-19 tới an ninh con người ở một số phương diện chính, đó là: an ninh kinh tế, an ninh lương thực, an ninh sức khỏe, an ninh môi trường, an ninh cá nhân.

2. Ảnh hưởng của đại dịch Covid-19 tới an ninh con người

2.1. Về an ninh kinh tế

An ninh kinh tế được hiểu là bảo đảm mức thu nhập cơ bản của con người, trong đó vấn đề việc làm đóng vai trò quan trọng. Nhưng gần hai năm qua, do dịch bệnh Covid-19, nền kinh tế ở Việt Nam bị gián đoạn chuỗi cung ứng sản xuất và lưu thông hàng hóa. Đặc biệt, một số ngành như: xuất, nhập khẩu, hàng không, du lịch, dịch vụ lưu trú, ăn uống, y tế, giáo dục... bị ảnh hưởng nghiêm trọng. Tổng sản phẩm trong nước (GDP) của Việt Nam năm 2020 chỉ đạt 2,91% (thấp hơn nhiều so với năm 2019 là 7,02%) (Đảng Cộng sản Việt Nam, 2021, t.1, tr.23). Theo thống kê năm 2020, các ngành bị ảnh hưởng cao là: vận tải, 80% kho bãi không hoạt động (các hãng hàng không tại Việt Nam mất đi doanh thu khoảng 4 tỉ USD, lỗ 29.000 tỉ đồng); dịch vụ lưu trú 82%; nghệ thuật, giải trí 89%. Năm 2020, Việt Nam đã có 1,2 triệu người thất nghiệp; 4,5 triệu người bị giảm giờ làm; 12,7 triệu người tạm ngừng, nghỉ kinh doanh; 21,9 triệu người giảm thu nhập. Tỷ lệ thất nghiệp tăng 2,5% năm 2020, cao nhất trong 10 năm qua. Thu nhập bình quân tháng của người lao động năm 2020 giảm ở cả ba khu vực kinh tế (công nghiệp, nông nghiệp và dịch vụ) (Báo Hà Nội Mới, 2020).

Tại đợt dịch thứ tư, do tốc độ lây lan nhanh hơn, phạm vi lây lan rộng hơn các đợt dịch trước, nên GDP quý III/2021 ước tính giảm 6,17% so với cùng kỳ năm trước, là mức giảm

sâu nhất kể từ khi Việt Nam tính và công bố GDP quý đến nay. GDP 9 tháng năm 2021 chỉ tăng 1,42% so với cùng kỳ năm trước. Lao động từ 15 tuổi trở lên đang làm việc quý III/2021 giảm 2,4 triệu người so với quý trước và giảm 2,5 triệu người so với cùng kỳ năm trước (Tổng cục Thống kê, 2021).

Từ những con số trên cho thấy, đại dịch Covid-19 đã gây thiệt hại lớn đến nền kinh tế Việt Nam. Tỷ lệ thất nghiệp và thiếu việc làm trong độ tuổi lao động của quý III năm 2021 tăng cao nhất kể từ khi đại dịch xuất hiện. Điều đó đồng nghĩa với quyền cơ bản nhất của con người không được bảo đảm, hay nói cách khác, an ninh con người đang bị đe dọa trong đại dịch Covid-19.

2.2. Về an ninh lương thực

Theo định nghĩa của Tổ chức Lương thực và Nông nghiệp Liên Hợp Quốc (FAO), an ninh lương thực là mọi người có quyền tiếp cận các thực phẩm một cách an toàn, bổ dưỡng, đầy đủ mọi lúc mọi nơi để duy trì cuộc sống khỏe mạnh và năng động. Việc bảo đảm an ninh lương thực quốc gia được nhiều nước khẳng định là một trong những yếu tố sống còn đối với sự thành bại của nhiệm vụ thực thi các Mục tiêu Phát triển bền vững (SDG), đặc biệt là xóa đói giảm nghèo và cải thiện sức khỏe. Tuy nhiên, dịch Covid-19 làm kinh tế suy giảm và thế giới có thêm 132 triệu người rơi vào tình trạng đói, bên cạnh 690 triệu người đã thường xuyên đói từ trước. Các đối tượng này hiện đang cần được hỗ trợ nhân đạo khẩn cấp (Hoài Thanh, 2021).

Ở Việt Nam, do bối cảnh dịch Covid-19 diễn biến vô cùng phức tạp, Chính phủ đã quyết định tạm dừng xuất khẩu gạo để cân đối nhu cầu trong nước, đảm bảo an ninh lương thực và cơ cấu lại ngành nông nghiệp. Tuy nhiên, theo Báo cáo của Chính phủ, giai đoạn cuối năm 2020, do ảnh hưởng của dịch Covid-19 và thiên tai, nhiều hộ gia đình vẫn rơi vào tái nghèo, thậm chí thiếu lương thực do không có nguồn thu nhập vì mất việc làm. Mặc dù không bị đói như một số nước trên thế giới, nhưng 9 tháng đầu năm 2020, các tổ chức từ Trung ương đến địa phương đã phải hỗ trợ các hộ thiếu lương thực 733,6 tấn gạo. Tính đến ngày 15/9/2020, cả nước đã chi hơn 12,5 nghìn tỷ đồng để hỗ trợ người dân gặp khó khăn do đại dịch Covid-19 (Báo Nhân quyền, 2020). Năm 2020, Chính phủ đã phải hỗ trợ cho 20 triệu người với gói 62.000 tỷ đồng và trợ cấp thất nghiệp cho 893.000 người (Báo Hà Nội Mới, 2020). Ngày 30 tháng 01 năm 2021, Thủ tướng Chính phủ ký quyết định số 152/QĐ-TTg về việc xuất cấp gạo từ nguồn dự trữ quốc gia hỗ trợ các địa phương để cứu đói cho nhân dân dịp Tết Nguyên đán Tân Sửu và giáp hạt đầu năm 2021. Theo Tổng cục Thống kê, 9 tháng đầu năm 2021, Chính phủ đã xuất 136.349,6 tấn gạo từ nguồn dự trữ quốc gia cho hơn 2,4 triệu hộ gia đình với gần 9,1 triệu nhân khẩu gặp khó khăn do dịch trên địa bàn 30 tỉnh, thành phố trực thuộc Trung ương (Tổng cục Thống kê, 2021). Điều này cho thấy, từ đầu năm 2021, đã có gần 10 triệu người dân Việt Nam (một con số không hề nhỏ) phải sống dựa vào nguồn cung cấp thực phẩm miễn phí trong đợt dịch vừa qua. Nếu dịch bệnh không được kiểm soát và gặp thời tiết không thuận lợi, thiên tai xảy ra, dự trữ lương thực quốc gia sẽ khó trụ vững. Từ đó, tình trạng mất an ninh lương thực gia tăng và xã hội có thể rơi vào bất ổn, khó kiểm soát.

2.3. Về an ninh sức khỏe

Sức khỏe là vốn quý nhất của con người, là thành tố quan trọng và trực tiếp nhất trong an ninh con người. Không có sức khỏe, con người không thể tư duy và làm bất kỳ việc gì mình

muốn, nên bằng mọi biện pháp, việc giữ gìn sức khỏe và tăng cường bảo vệ sức khỏe luôn được Đảng, Nhà nước và mọi người dân quan tâm. Trong đại dịch Covid-19 hiện nay, vấn đề sức khỏe con người càng được đặt ra và là mối quan tâm, lo lắng hàng đầu của mọi người dân do tỷ lệ người chết khá cao, đặc biệt ở những nước có hệ thống chăm sóc y tế kém phát triển. Chẳng hạn: tỷ lệ tử vong vì Covid-19 ở Peru cao gấp đôi so với Mỹ và với mỗi 100.000 dân, Peru lại có khoảng 500 người chết vì Covid-19 (VietBF@, 2021).

Bên cạnh tỷ lệ tử vong cao do đại dịch Covid-19, thế giới và Việt Nam hiện đang phải đối mặt với tình trạng hàng tỷ người rơi vào trạng thái căng thẳng, lo âu, sợ hãi, bất an vì đói nghèo, thất nghiệp, thiếu những tương tác xã hội cơ bản và ảnh hưởng tinh thần sau khi điều trị khỏi Covid-19. Theo Trung tâm Kiểm soát và Phòng ngừa dịch bệnh Mỹ (CDC), 50% số người trưởng thành và gần 75% giới trẻ Mỹ trong độ tuổi từ 18 - 24 cho biết đã từng trải qua ít nhất một triệu chứng liên quan đến sức khỏe tâm thần hoặc hành vi do đại dịch Covid-19. Tại Singapore, đường dây nóng chăm sóc quốc gia được thiết lập từ tháng 4/2020 đã nhận được trên 23.000 cuộc gọi tư vấn về vấn đề tài chính lẫn tâm lý liên quan đến dịch Covid-19. Từ những căng thẳng về tâm lý dẫn đến tỷ lệ bạo lực gia đình trong năm 2020 đã tăng lên 23% so với 14% năm trước. Số vụ bạo hành tại Pháp cũng đã tăng tới 30% trong giai đoạn áp đặt biện pháp phong tỏa chống Covid-19. Tại Anh, số trẻ em bị bạo hành trong thời gian phong tỏa đã tăng gấp 15 lần so với năm 2019 (Thông tấn xã Việt Nam, 2020).

Tại Việt Nam, mặc dù chưa có điều tra chính thức, nhưng rất nhiều người đã bị ảnh hưởng sức khỏe về cả thể chất và tinh thần vì đại dịch Covid-19. Những đợt bùng phát dịch như ở Hà Nội đầu năm 2020, hay ở thành phố Hồ Chí Minh những ngày đầu tháng 7/2021, nhiều người dân rơi vào hoảng loạn, lo lắng nên đã tràn vào các siêu thị mua sắm đồ dùng, tích trữ lương thực, khẩu trang, nước khử khuẩn... Trong các đợt cách ly xã hội, nhiều người đã rơi vào cô đơn, căng thẳng, trầm cảm, dẫn đến có tình trạng hay cáu gắt, trốn cách ly, thay người khác đi cách ly hộ mình, không thật thà trong khai báo y tế... Đặc biệt, những người đã mắc Covid-19 sau khi khỏi bệnh vẫn bị ảnh hưởng tới sức khỏe cơ thể và tinh thần như: ho, khó thở, mất ngủ, đau mỏi cơ, đau tức ngực, rối loạn tiêu hóa... kéo dài. Đối tượng bị ảnh hưởng tới an ninh sức khỏe nhiều nhất là đội ngũ y tế và học sinh không được đến trường. Điều này sẽ ảnh hưởng tới sự phát triển trong tương lai của trẻ và việc thực hiện các mục tiêu thiên niên kỷ của Việt Nam.

2.4. Về an ninh môi trường

An ninh môi trường là thành tố quan trọng của an ninh quốc gia, an ninh con người. An ninh môi trường là trạng thái hệ thống các yếu tố cấu thành môi trường cân bằng để bảo đảm điều kiện sống và phát triển của con người cũng như các loài sinh vật trong hệ thống đó. Thực tế hiện nay, Việt Nam đang phải đối mặt với rất nhiều nguy cơ ảnh hưởng đến an ninh môi trường quốc gia do quá trình đô thị hóa, công nghiệp hóa diễn ra mạnh mẽ đã làm biến đổi sâu sắc các điều kiện môi trường và tài nguyên thiên nhiên của đất nước, đặc biệt là trong thời kỳ dịch bệnh Covid-19 đang diễn biến vô cùng phức tạp với nhiều biến chủng mới liên tiếp xuất hiện.

Cơ quan Năng lượng Quốc tế (IEA) cho rằng tổng lượng khí thải nhà kính toàn cầu giảm trong năm 2020 do dịch Covid-19 chỉ khoảng 8%, so với lượng khí thải CO₂ vào bầu khí quyển hiện nay thì chưa đáng kể (Báo Tuổi trẻ, 2020). Các biện pháp giãn cách xã hội được áp dụng ở hầu hết các nước nên hoạt động du lịch bị ngưng lại, bãi biển trở nên vắng người. Kết quả là

rác thải ở các điểm du lịch cũng giảm mạnh, bãi biển trở nên sạch hơn. Tiếng ồn ở đô thị và các điểm công cộng cũng giảm do người dân không được tập trung, hoạt động buôn bán bị dừng lại, xe cộ bị hạn chế lưu thông. Tuy nhiên, do dịch vẫn bùng phát mạnh nên chủ yếu con người vẫn tập trung nghiên cứu các vấn đề sức khỏe và biện pháp phòng chống, chữa trị, còn các vấn đề về môi trường có vẻ đang bị lãng quên. Trong khi đó, thế giới vẫn đang phải đối mặt với biến đổi khí hậu, đặc biệt là thời kỳ hậu Covid-19. Bởi giãn cách hiện nay chỉ là tạm thời, khi thế giới đẩy lùi được dịch bệnh, các hoạt động thường nhật sẽ lại tiếp tục, thậm chí ồ ạt hơn trước. Theo đó, đại dịch chỉ là một điểm tạm hoãn để chuẩn bị cho một đợt tăng tốc mới, nguy cơ ô nhiễm môi trường có thể còn tăng cao hơn trước khi có đại dịch.

Bên cạnh đó, dịch bệnh làm gia tăng rác thải y tế ở một số nước, dẫn đến không kiểm soát được, gây ô nhiễm môi trường. Đặc biệt là số người nhiễm bệnh tăng cao khiến hệ thống y tế, lò hỏa táng và nghĩa trang bị quá tải, đè nặng lên vấn đề môi trường. Ở Việt Nam, do đại dịch, việc sử dụng đồ gia dụng chỉ dùng một lần được khuyến khích, vì thế dẫn đến tình trạng lượng rác thải của các gia đình ở đô thị tăng lên, làm ô nhiễm môi trường đất, nước và không khí. Để phòng chống dịch, xử lý môi trường, người ta cũng đã phải sử dụng một lượng lớn các hóa chất khử trùng, chủ yếu là Chlorine. Các hóa chất này cũng rất độc hại cho môi trường. Đặc biệt, do dịch bệnh tăng cao nên ô nhiễm từ rác thải y tế là vô cùng lớn, tại các bệnh viện tăng 2 - 4 lần do tăng trang phục, khẩu trang, găng tay, quần áo bảo hộ, cùng nhiều trang thiết bị, bơm kim tiêm, dây truyền dịch, thuốc men. Chỉ tính riêng thành phố Hồ Chí Minh, lượng rác thải y tế ở các bệnh viện, khu cách ly tập trung trên địa bàn liên quan đến dịch bệnh Covid-19 là khoảng 35 tấn/ngày (Nguyễn Quỳnh, 2021). Tại Hà Nội, mỗi ngày có khoảng 7 tấn rác thải y tế và các loại rác thải nguy hại phải xử lý trong mùa dịch Covid (Hiệp Hòa, 2021). Tất cả những rác thải y tế đang trở thành chất thải nguy hại. Điều đó cho thấy, đại dịch mang đến nhiều vấn đề về ô nhiễm môi trường, trong đó có môi trường sống của con người, đặc biệt là môi trường không khí đang chứa nhiều virus corona đe dọa tới an ninh con người.

2.5. Về an ninh cá nhân

An ninh con người gắn liền với an ninh cá nhân, bởi vì mọi người đều có quyền hưởng tự do và an toàn cá nhân. Tuy nhiên, đại dịch đã gây ra sự rối loạn, ngừng trệ và thậm chí là tước đoạt một số quyền cá nhân ở mọi quốc gia mà nó lan tới, chẳng hạn như: quyền tự do đi lại, tự do giao thương, kiểm soát quá trình tiếp xúc của người dân, tiếp cận y tế đồng đều, giáo dục, quyền con người và quyền công dân bị hạn chế. Các nhà khoa học trên thế giới cho biết, đã có hơn một nửa dân số thế giới phải sống trong tình trạng bị hạn chế những nhu cầu cơ bản của cá nhân như: đi làm, đến trường, đi du lịch hay gặp gỡ người thân (Lê Hải Bình, 2021). Có thể nói, chưa bao giờ trong thời đại toàn cầu hóa, quyền tự do đi lại của cá nhân, quyền được lao động bị ngăn cản như trong đại dịch Covid-19. Quyền được sống trong môi trường tự nhiên và môi trường xã hội trong lành đang bị xâm phạm. Đáng quan tâm nhất là quyền được học hành, vui chơi, đến trường của trẻ em và thanh thiếu niên trên toàn cầu đang bị đe dọa. Chẳng hạn, Tổ chức Giáo dục - Khoa học và Văn hóa Liên Hợp Quốc (UNESCO) cho biết, khoảng 1,6 tỷ thanh thiếu niên và trẻ em trên toàn thế giới đã không thể đến trường do các biện pháp khống chế dịch bệnh, tương đương với 90% số học sinh, sinh viên trên toàn thế giới. Trong số đó, theo nghiên cứu của Liên Hợp Quốc thì có ít nhất 40 triệu trẻ em từ 3-5 tuổi đã bỏ lỡ chương trình giáo dục mầm non. Bên cạnh đó, khủng hoảng

kinh tế có thể đẩy 90-117 triệu trẻ em rơi vào nghèo đói, khiến các em không thể tiếp cận học đường. Trong bối cảnh đó, có nhiều thanh thiếu niên buộc phải dừng việc học tập để đi làm, hay các em gái buộc phải kết hôn sớm để hỗ trợ gia đình, điều này có thể dẫn đến 7-9,7 triệu trẻ em phải bỏ học lâu dài (Báo An ninh Thủ đô, 2021).

Tại Việt Nam, trong thời gian giãn cách, có một số địa phương ban hành các quy định như giao thông, lưu thông hàng hóa mà chưa cân nhắc kỹ lưỡng một số mặt như cách làm, thời điểm thực hiện, việc đánh giá tác động và chuẩn bị truyền thông... nên đã gây bức xúc trong dư luận. Giãn cách để phòng, chống dịch bệnh là biện pháp hữu hiệu nhất trong điều kiện dịch bệnh phức tạp và tăng nhanh ở Việt Nam thời gian qua, nhưng vì giãn cách mà ngăn cấm lưu thông hàng hóa và vi phạm một số quyền thiết yếu của cá nhân thì sẽ ảnh hưởng đến an ninh cá nhân.

Tính đến tháng 9/2021, nhóm các nhà lãnh đạo đa phương, bao gồm người đứng đầu Quỹ Tiền tệ Quốc tế (IMF), Nhóm Ngân hàng Thế giới (WB), Tổ chức Y tế Thế giới (WHO) và Tổ chức Thương mại Thế giới (WTO) đã ra tuyên bố chung lưu ý rằng hiện mới có chưa đầy 2% số người trưởng thành ở hầu hết các nước thu nhập thấp đã được tiêm vắc-xin ngừa Covid-19. Con số này quá thấp so với mức gần 50% ở các nước có thu nhập cao (Khánh Linh, 2021). Điều đó cho thấy, về lượng vắc-xin chảy về các nước giàu có: thuốc tốt, nhanh, nước nghèo: thuốc chất lượng thấp, chậm, thậm chí không tiếp cận được. Và như vậy, dịch bệnh sẽ không được kiểm soát trên toàn cầu, nguy cơ tái bùng phát là khó tránh. Tại Việt Nam, tính đến ngày 14/10/2021, cả nước đã tiếp nhận khoảng 88 triệu liều vắc-xin các loại và thực hiện tiêm được hơn 51,4 triệu liều (Hà Văn, 2021). Để giải quyết vấn đề này, Chính phủ đã đẩy mạnh việc mua vắc-xin Covid-19 từ nhiều nhà cung cấp và đang xem xét hợp tác với các công ty nước ngoài để sản xuất vắc-xin ngừa Covid-19 tại Việt Nam (Ngọc Diệp, 2021).

Dịch bệnh Covid-19 vẫn còn diễn biến phức tạp và chưa biết đến bao giờ kết thúc, có một số người, mặc dù đã tiêm đủ 2 mũi vắc-xin, nhưng vẫn bị lây nhiễm bệnh. Hơn nữa, loại virus này thường xuyên biến chủng, xuất hiện những chủng nguy hiểm. Vì vậy, Chính phủ cần xây dựng phương án nhằm giữ vững an ninh con người, bởi tính mạng con người là trên hết, sức khỏe người dân là tài sản quý giá nhất của quốc gia. Do đó, ở Việt Nam hiện nay, cần có chính sách, hành động ứng phó toàn diện, không chỉ về mặt y tế mà cả về kinh tế, xã hội, môi trường. Trong đó có việc bảo đảm, cân đối giữa biện pháp phòng chống dịch bệnh với tôn trọng các quyền con người, nhân phẩm của mỗi cá nhân và cộng đồng.

3. Một số gợi mở nhằm bảo đảm an ninh con người trong đại dịch Covid-19 ở Việt Nam hiện nay

Ở Việt Nam, bảo đảm an ninh con người được xác định là trạng thái người dân được sống ổn định, an toàn, không bị đe dọa bởi các nguy cơ xâm hại. Bảo vệ an ninh con người là bảo đảm và thực thi đầy đủ các quyền con người, quyền cơ bản của công dân; là bảo đảm mọi người dân được sống ấm no, tự do, hạnh phúc trong một môi trường xã hội trật tự, kỷ cương, an toàn, lành mạnh và điều này được quy định trong Hiến pháp năm 2013. Tại Đại hội XIII, trong định hướng phát triển đất nước giai đoạn 2021-2030, Đảng ta khẳng định: “Quản lý phát triển xã hội có hiệu quả nghiêm minh, bảo đảm an ninh xã hội, an ninh con người” (Đảng Cộng sản Việt Nam, 2021, t.1, tr.116).

Để giữ vững an ninh con người, Đảng và Nhà nước Việt Nam đã có quan điểm đúng đắn ngay từ đầu trong cuộc chiến với đại dịch là, bên cạnh việc bảo đảm tính mạng con người, còn phải bảo đảm cuộc sống cho nhân dân, tạo điều kiện cho mọi người dân được làm việc, làm ăn, được học hành, phát triển. Với kết quả phòng chống dịch hiệu quả bước đầu, người dân Việt Nam vẫn được hưởng mọi quyền tự do một cách bình thường, đặc biệt là việc tự do đi lại và tự do thông tin. Tuy nhiên, trong thời gian tới, Việt Nam cần có chính sách quản lý phát triển xã hội phù hợp và tổ chức triển khai thực hiện hiệu quả để bảo đảm an ninh con người trong điều kiện bình thường mới của đại dịch Covid-19. Cụ thể:

Một là, kiên trì các biện pháp phòng, chống dịch, giữ vững kinh tế vĩ mô.

Cần thực hiện hiệu quả “mục tiêu kép” trong công tác phòng, chống dịch; cùng với đó là giữ vững kinh tế vĩ mô, đảm bảo các cân đối lớn của nền kinh tế; có giải pháp tăng tổng cầu để kích thích sản xuất; tập trung khôi phục thị trường lao động; tìm giải pháp giảm chi phí đầu vào của sản xuất; đẩy mạnh sản xuất kinh doanh, giải quyết việc làm, bảo đảm thu nhập ổn định cho nhân dân trên cơ sở kiểm soát và kiểm chế lây lan dịch bệnh. Các cấp các ngành cần sớm nghiên cứu và triển khai kế hoạch phục hồi phát triển kinh tế - xã hội phù hợp với diễn biến của dịch trong và ngoài nước. Tiếp tục thực hiện đồng bộ, hiệu quả các cơ chế, chính sách phù hợp, nhất là về tài chính, tiền tệ, an sinh xã hội để hỗ trợ người dân, doanh nghiệp, người lao động, đặc biệt là các doanh nghiệp nhỏ và vừa vượt qua khó khăn của đại dịch; huy động và sử dụng hiệu quả các nguồn lực, bảo đảm cân đối nguồn để triển khai các gói hỗ trợ cho người lao động, bảo đảm an sinh xã hội, hỗ trợ sản xuất kinh doanh phù hợp; đẩy mạnh thu hút đầu tư trực tiếp nước ngoài (FDI) trong thời gian tới, khi các đối tác lớn đang có nhiều động thái thay đổi chiến lược đầu tư kinh doanh trong đại dịch Covid-19; tập trung phục hồi và phát triển mới chuỗi cung ứng, chuỗi giá trị theo hướng đa dạng hóa, tránh phụ thuộc vào một thị trường cả xuất khẩu và nhập khẩu; trong đó, tăng cường xuất khẩu: “Nâng cao khả năng chống chịu của nền kinh tế trước tác động tiêu cực từ những biến động của bên ngoài; chủ động hoàn thiện hệ thống phòng vệ để bảo vệ nền kinh tế” (Đảng Cộng sản Việt Nam, 2021, t.1, tr.135). Đẩy mạnh phát triển chính phủ số, kinh tế số, xã hội số, đổi mới sáng tạo và ứng dụng khoa học công nghệ. Sớm xây dựng tổng thể các chính sách du lịch, tạo điều kiện thông thoáng nhất cho khách quốc tế khi dịch bệnh Covid-19 được khống chế.

Cần tạo cơ hội để mọi người có việc làm, đồng thời huy động tốt nhất nguồn lực lao động để phục vụ công cuộc xây dựng, phát triển đất nước. Tập trung hỗ trợ người sử dụng lao động đào tạo, đào tạo lại người lao động đáp ứng yêu cầu mới. Đẩy mạnh kết nối cung, cầu lao động trong nước, gắn với thị trường lao động quốc tế: “Chuyển dịch cơ cấu lao động phù hợp với cơ cấu kinh tế, nâng cao tỷ trọng lao động trong khu vực chính thức, tập trung giải quyết việc làm cho lao động khu vực phi chính thức, đặc biệt là lao động nông nghiệp chuyển đổi ngành nghề” (Đảng Cộng sản Việt Nam, 2021, t.1, tr.150), thích ứng với đại dịch Covid-19 trong điều kiện bình thường mới. Đây là giải pháp cơ bản nhất trong điều kiện hiện nay ở nước ta.

Hai là, bảo đảm an ninh lương thực, an sinh xã hội.

Trách nhiệm của Đảng và Nhà nước là phải ổn định lương thực, thực phẩm và cuộc sống cho người dân trong bối cảnh dịch bệnh. Do vậy, để đảm bảo an ninh lương thực, thực phẩm cho hơn 98 triệu dân trong tình hình dịch bệnh vô cùng phức tạp hiện nay, các bộ ngành cần phối hợp để kiểm soát giá chuỗi cung ứng hàng nông sản, nhằm cân đối cung cầu mặt hàng thiết yếu, bình ổn giá cả, đẩy mạnh xúc tiến thương mại nông lâm thủy sản, phát triển thị trường trong nước và xuất khẩu. Các bộ ngành cũng cần phối hợp với Hiệp hội Lương thực

và các doanh nghiệp kinh doanh xuất khẩu gạo để đảm bảo dự trữ, lưu thông và bình ổn giá lúa gạo nội địa cũng như xuất khẩu trong bối cảnh dịch Covid-19 diễn biến phức tạp. Bộ Tài chính nghiên cứu, đề xuất chính sách hỗ trợ (giảm thuế, hỗ trợ kinh phí thuê kho, vận chuyển lưu kho...) cho các doanh nghiệp, hợp tác xã, người sản xuất nông lâm thủy sản.

Thời gian qua, Chính phủ đã kịp thời ban hành các chỉ đạo, chính sách; đặt nhiệm vụ ưu tiên, quan trọng hàng đầu là phòng, chống, kiểm soát dịch, bảo đảm an toàn tuyệt đối cho nhân dân; ổn định xã hội, giảm thiểu thiệt hại đối với nền kinh tế, tạo điều kiện duy trì và sớm phục hồi hoạt động sản xuất, kinh doanh, sớm tận dụng cơ hội sau khi hết dịch để phát triển nhanh, bền vững. Trong thời gian tới, Nhà nước cần tiếp tục quan tâm phát triển và thực hiện tốt các chính sách bảo hiểm xã hội, bảo hiểm thất nghiệp: “Phát triển hệ thống an sinh xã hội toàn diện, tiến tới bao phủ toàn dân với chính sách phòng ngừa, giảm thiểu và khắc phục rủi ro cho người dân, bảo đảm trợ giúp cho các nhóm đối tượng yếu thế” (Đảng Cộng sản Việt Nam, 2021, t.1, tr.150).

Ba là, coi trọng chăm sóc sức khỏe, đời sống tinh thần của nhân dân.

Trong bối cảnh đại dịch Covid-19, quyền được chăm sóc sức khỏe của người dân đã được Đảng và Nhà nước ta quan tâm thực hiện. Ngay từ khi bắt đầu có thông tin chính thức về dịch bệnh, Đảng, Nhà nước đã liên tục ban hành văn bản chỉ đạo đối phó với dịch bệnh (Chính phủ, 2020a, b, c, d, e, f). Trên cơ sở những văn bản này, nhiều biện pháp mạnh mẽ nhằm bảo vệ quyền về sức khỏe của người dân đã được Chính phủ triển khai như: nhanh chóng tìm ra nguồn bệnh, chăm sóc người bệnh, tuyên truyền nâng cao hiểu biết của người dân về dịch bệnh. Trong thời gian tới, Việt Nam tiếp tục: “Nâng cao năng lực, chủ động phòng, chống dịch bệnh gắn với đổi mới toàn diện hệ thống y tế, nhất là y tế dự phòng” (Đảng Cộng sản Việt Nam, 2021, t.1, tr.151). Tiếp tục thực hiện chiến lược phát triển con người, chính sách chăm sóc, bảo vệ sức khỏe bà mẹ, trẻ em. Phát triển thể dục, thể thao toàn dân để góp phần nâng cao sức khỏe cho nhân dân... Đó là những giải pháp chiến lược rất thiết thực để bảo đảm an ninh con người của Việt Nam trong đại dịch Covid-19 và hậu Covid-19.

Ngoài ra, với tinh thần “chống dịch như chống giặc”, ngành Y tế cùng với các cấp, các ngành phải giành thế chủ động trong cuộc chiến chống lại Covid-19. Nhiều đối tượng phải cách ly ở nhiều điểm khác nhau như cách ly tại bệnh viện, cách ly tại cơ sở tập trung, cách ly tại nhà, trong đó nhiều trường hợp gặp vấn đề sức khỏe tinh thần cần sự hướng dẫn, chăm sóc và hỗ trợ về sức khỏe tâm thần. Thực hiện tốt các quyết định: Quyết định 1588/QĐ-BYT về việc ban hành tài liệu chuyên môn “Hướng dẫn tạm thời quản lý sức khỏe người cao tuổi, người mắc bệnh mạn tính tại tuyến y tế cơ sở trong bối cảnh dịch Covid-19” và “Hướng dẫn chăm sóc sức khỏe phòng chống dịch Covid-19 cho người cao tuổi tại cộng đồng”; Quyết định 2057/QĐ-BYT “Hướng dẫn chăm sóc sức khỏe tâm thần trong dịch Covid-19”; thực hiện hỗ trợ sức khỏe tâm trí cho nhân viên y tế giảm sự căng thẳng và lo âu; tăng cường chăm sóc sức khỏe tâm thần liên quan đến stress cho cả người dân, nhân viên y tế, các nhân viên phòng chống dịch.

Bốn là, giữ gìn môi trường sống trong lành.

Đại dịch Covid-19 là cơ hội để mỗi người dân sống chậm lại, nhận thức nhiều hơn về trách nhiệm của bản thân trong việc bảo vệ môi trường sống. Do đó, về lâu dài, cần tiếp tục tuyên truyền và hành động để mọi người được quyền sống, tận hưởng môi trường trong lành. Chọn lối sống bền vững để bảo vệ môi trường đang là trào lưu tích cực của nhiều quốc gia trong đại dịch Covid-19. Lối sống này cần tiếp tục được nhân rộng ở nhiều quốc gia, đặc biệt ở Việt Nam trong tương lai. Bởi, đây là cách sống nhằm giảm thiểu “dấu chân carbon”

của mỗi người lên trái đất, hướng tới mục tiêu về tính bền vững; đây cũng là hình thức giảm thiểu những gánh nặng mà mỗi người đặt lên thiên nhiên và các tài nguyên của trái đất, bằng cách mỗi người cần thay đổi thói quen hàng ngày như: sử dụng tiết kiệm điện, tận dụng năng lượng mặt trời, tiết kiệm vật liệu tiêu dùng, không sử dụng túi ni lông, đồ dùng nhựa; thực hiện phân loại rác; thay đổi phương tiện đi lại, hạn chế phương tiện cá nhân, tăng cường đi bộ và xe đạp, loại bỏ dần phương tiện sử dụng nhiên liệu hóa thạch...; đặc biệt là thay đổi chế độ ăn uống và hình thức mua sắm.

Ngoài ra, cần triển khai hiệu quả kinh tế tuần hoàn như văn kiện Đại hội XIII đã khẳng định: “Giải quyết hài hòa mối quan hệ giữa phát triển kinh tế với bảo vệ môi trường. Phát triển kinh tế xanh, ít chất thải, giảm nhẹ phát thải khí nhà kính, các bon thấp; khuyến khích phát triển kinh tế tuần hoàn để sử dụng tổng hợp và hiệu quả đầu ra của quá trình sản xuất” (Đảng Cộng sản Việt Nam, 2021, t.1, tr.52), bởi đây là một chu trình sản xuất khép kín, các chất thải được quay trở lại, trở thành nguyên liệu cho sản xuất, từ đó giảm mọi tác động tiêu cực đến môi trường, bảo vệ hệ sinh thái và sức khỏe con người. Việc phát triển kinh tế tuần hoàn được đánh giá là giải pháp có thể giúp các quốc gia trên thế giới thích nghi và tiến bước theo cách thân thiện với môi trường.

4. Kết luận

Đại dịch Covid-19 đang gây ra nhiều tổn thất cho nhân loại và đặc biệt đe dọa đến mạng sống của mọi người dân trên thế giới. Trong bối cảnh đó, với mục tiêu giữ vững an ninh con người là trên hết, Việt Nam đã chủ động thực hiện hàng loạt các biện pháp phòng chống dịch trên phạm vi cả nước. Các kết quả mà Chính phủ Việt Nam đạt được trong cuộc chiến chống lại đại dịch Covid-19 trong thời gian vừa qua là những minh chứng rõ ràng cho nỗ lực của Đảng, Nhà nước nhằm bảo đảm an ninh con người cho người dân Việt Nam. Trong thời gian tới, để cuộc chiến chống đại dịch Covid-19 tiếp tục đạt được kết quả tích cực, việc tiếp tục thực hiện các biện pháp phòng chống dịch bệnh (vắc-xin và 5K (Khẩu trang - Khử khuẩn - Khoảng cách - Không tập trung - Khai báo y tế)) là hết sức cần thiết và cần phải được tuân thủ chặt chẽ hơn nữa. Bên cạnh đó, tổn thất về kinh tế do Covid-19 gây nên là rất lớn, vì vậy, cần xây dựng các chính sách, kịch bản để phục hồi nền kinh tế, tạo việc làm, thu nhập cho người lao động, bảo đảm ổn định xã hội, thông qua đó đảm bảo an ninh con người.

Tài liệu tham khảo

1. Chính phủ (2020a), *Chỉ thị số 05/CT-TTg ngày 28/01/2020 Về việc phòng, chống dịch bệnh viêm đường hô hấp cấp do chủng mới của vi rút Corona gây ra*, Hà Nội.
2. Chính phủ (2020b), *Quyết định số 170/QĐ-TTg ngày 30/01/2020 Về việc thành lập Ban Chỉ đạo Quốc gia phòng, chống dịch bệnh viêm đường hô hấp cấp do chủng mới của vi rút Corona gây ra*, Hà Nội.
3. Chính phủ (2020c), *Chỉ thị 06/CT-TTg ngày 31/01/2020 Về việc tăng cường các biện pháp phòng, chống trước các diễn biến phức tạp mới của dịch bệnh viêm đường hô hấp cấp do chủng mới của vi rút Corona gây ra*, Hà Nội.
4. Chính phủ (2020d), *Chỉ thị 11/CT-TTg ngày 4/3/2020 Về các nhiệm vụ, giải pháp cấp bách tháo gỡ khó khăn cho sản xuất kinh doanh, bảo đảm an sinh xã hội ứng phó với dịch Covid-19*, Hà Nội.

5. Chính phủ (2020e), *Chỉ thị số 15/CT-TTg ngày 27/3/2020 Về quyết liệt thực hiện đợt cao điểm phòng, chống dịch COVID-19*, Hà Nội.
6. Chính phủ (2020f), *Chỉ thị số 16/CT-TTg ngày 31/3/2020 Về thực hiện các biện pháp cấp bách phòng, chống dịch COVID-19*, Hà Nội.
7. Đảng Cộng sản Việt Nam (2021), *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XIII*, t.1, Nxb Chính trị quốc gia Sự thật, Hà Nội.
8. Báo Tuổi trẻ (2020), “Các nhà khoa học cảnh báo: đừng thấy khí carbon giảm nhờ COVID-19 mà mừng”, <https://tuoitre.vn/cac-nha-khoa-hoc-canh-bao-dung-thay-khi-carbon-giam-nho-covid-19-ma-mung-20200508103704361.htm>, truy cập ngày 08/05/2020.
9. Báo An ninh Thủ đô (2020), “Sự tiến bộ về y tế, giáo dục dành cho trẻ em đang bị đe dọa do dịch Covid-19”, <https://anninhthudo.vn/su-tien-bo-ve-y-te-giao-duc-danh-cho-tre-em-dang-bi-de-doa-do-dich-covid-19-post444749.antd>, truy cập ngày 19/09/2020.
10. Báo Hà Nội Mới (2020), “Những con số nói lên ảnh hưởng của đại dịch Covid-19 đến kinh tế - xã hội Việt Nam”, <https://hanoimoi.com.vn/infographic/Kinh-te/982804/nhung-con-so-noi-len-anh-huong-cua-dai-dich-covid-19-den-kinh-te---xa-hoi-viet-nam>, truy cập ngày 5/11/2020.
11. Báo Nhân quyền (2020), “Trong tháng 9 và quý III năm 2020 không có địa phương nào ở Việt Nam phát sinh thiếu đói”, <https://nhanquyen.vietnam.vn/>, truy cập ngày 30/09/2020.
12. Trọng Đức (tổng hợp) (2021), “Đảm bảo an ninh lương thực trước cú sốc COVID-19”, <https://ncov.vnnet.vn/tin-tuc/dam-bao-an-ninh-luong-thuc-truoc-cu-soc-covid-19/422ba7db-18c6-4f91-bf34-07f7c496cef8>, truy cập ngày 22/1/2022.
13. Dương Hoa (2020), “Dịch COVID-19: Cần có sự can thiệp tâm lý khẩn cấp cho các nhân viên y tế”, <https://bnews.vn/dich-covid-19-can-co-su-can-thiep-tam-ly-khan-cap-cho-cac-nhan-vien-y-te/158099.html>, truy cập ngày 27/5/2020.
14. Hiệp Hòa (2021), “Những lưu ý đảm bảo an toàn trong công tác xử lý rác thải y tế mùa dịch”, <https://hiephoa.com.vn/blogs/news/luu-y-khi-xu-ly-rac-thai-y-te-mua-dich>, truy cập ngày 7/6/2021.
15. B. Loan (2021), “Quý I/2021: Dịch Covid-19 khiến tỷ lệ thất nghiệp tăng, tiêu dùng giảm”, <https://ncov.moh.gov.vn/web/guest/-/6847426-2243>, truy cập ngày 29/3/2021.
16. Khánh Linh (2021), “Gần 4,5 triệu người tử vong vì COVID-19 trên thế giới”, <https://dangcongsan.vn/thoi-su/gan-4-5-trieu-nguoi-tu-vong-vi-covid-19-tren-the-gioi-589378.html>, truy cập ngày 15/10/2021.
17. Nguyễn Quỳnh (2021), “TP.HCM: Đảm bảo thu gom, vận chuyển, xử lý an toàn rác thải y tế trong mùa dịch Covid-19”, <https://baotainguyenmoitruong.vn/tp-hcm-dam-bao-thu-gom-van-chuyen-xu-ly-an-toan-rac-thai-y-te-trong-mua-dich-covid-19-325630.html>, truy cập ngày 8/6/2021.
18. Thông tấn xã Việt Nam (2020), “Vượt qua nỗi bất an thời COVID-19: Coi trọng sức khỏe tâm thần”, <https://www.vietnamplus.vn/vuot-qua-noi-bat-an-thoi-covid19-coi-trong-suc-khoe-tam-than/667408.amp>, truy cập ngày 04/10/2020.
19. Tổng cục Thống kê (2021), “Báo cáo tình hình kinh tế - xã hội quý III và 9 tháng năm 2021”, <https://www.gso.gov.vn/du-lieu-va-so-lieu-thong-ke/2021/09/bao-cao-tinh-hinh-kinh-te-xa-hoi-quy-iii-va-9-thang-nam-2021/>, truy cập ngày 15/10/2021.
20. Hà Văn (2021), “Thủ tướng Phạm Minh Chính: 88 triệu liều vaccine đã về tới Việt Nam”, <http://baochinhphu.vn/Tin-noi-bat/Thu-tuong-Pham-Minh-Chinh-88-trieu-lieu-vaccine-da-ve-toi-Viet-Nam/449460.vgp>, truy cập ngày 15/10/2021.
21. VietBF@ (2021), “Tình cảnh kinh hoàng tại nơi có tỷ lệ người chết vì Covid-19 cao nhất thế giới”, <https://www.intermati.com/forum/showthread.php?t=1472108>, truy cập ngày 15/10/2021.